

καιον, θὰ εἴπῃ ἴσως ἐπικαλουμένη ἐπιχείρημα ἐν ἀχρηστία περιπετὸν, εἶναι δίκαιον ὁ κακοῦργος νὰ ὑφίσταται τοσούτῳ φρικτῶδη ποινὴν ὅσον τὰ κακούρημά του, ἀποδίδων ὁ δὲ ὄντα ἀντὶ τοῦ δόντος ὁ φθάλμῳ ἀντὶ τοῦ φθαλμοῦ. Τὸ ἐπιχείρημα ὁμοίως τοῦτο ὑπέπετεν, ὡς προεῖπον, εἰς ἀχρηστίαν, οὐδεὶς δὲ τῶν ὑποστηρίζοντων τὴν θανατικὴν ποινὴν ἐπικαλεῖται σήμερον πλέον αὐτό. Ἀντίκειται εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου, ὡς θέτουσα τρόπον τινὰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς βαθμίδας τὸν νομοθέτην καὶ τὸν κακοῦργον, καὶ δὲν ἀπονέμει τῇ κοινωνίᾳ τὴν ἐκδίκησιν ὡς λόγον δικαιώματος τοῦ τιμωρεῖν. Τοῦτο εἶναι τὸ καλούμενον ὁ κτηνώδης νόμος τῆς ἰσοτιμωρίας (talion) καὶ ὅτι ἡ ῥωμαϊκὴ Δωδεκάδελτος διετύπου διὰ τῶν ἐξῆς λέξεων «qui membrum ruit ni cum eo paeit: talio esto — ὁ μέλος τι θραύων ἀνταπόδοσις ἔστω». Τὸ ἐπιχείρημα τοῦτο, ὡς εἶπον, περιέπεσεν εἰς ἀχρηστίαν, διότι οὐδεὶς τῶν ὑποστηρίζοντων τὴν θανατικὴν ποινὴν ἐπικαλεῖται αὐτὸ σήμερον. Εἶναι τοσοῦτον ἀντίθετον πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ τὸ μεταχειρισθῇ χωρὶς νὰ θέσῃ τρόπον τινὰ ἐπὶ τῆς αὐτῆς γραμμῆς τὸν νομοθέτην καὶ τὸν κακοῦργον καὶ χωρὶς ν' ἀποδώσῃ τῇ κοινωνίᾳ τὴν ἐκδίκησιν ὡς τὸν μόνον λόγον τοῦ δικαιώματος τοῦ τιμωρεῖν.

Τὸ αὐτὸ ἐπιχείρημα ἀντιφάσκει προσέτι καὶ πρὸς τὴν λογικὴν. Κατὰ τὸν συλλογισμόν τοῦτον ἡ λέξις φονεύειν μίαν μόνην ἔννοιαν ἔχει, ἐν μόνον ἀποτέλεσμα· γινώσκουμεν δὲ κάλλιστα ὅτι δύναται τις νὰ φονεύῃ διὰ τρόπων διαφόρων, καὶ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῆς λέξεως φονεύειν δὲν εἶναι πάντοτε τὸ αὐτό.

Ἡ κοινωνία ἴσως ἐπικαλεσθῇ πρὸς διατήρησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς τὴν ὑπὸ τῶν λαῶν καθιέρωσιν τῆς τιμωρίας ταύτης. Καὶ ἐνταῦθα ἡ κοινωνία ἔσται προσέτι εἰς ἀντίφασιν πρὸς ἑαυτήν, ὡς θέλω ἀποδείξει τοῦτο δι' ὀλιγίστων λέξεων. Διὰ τί κατήργητε τὴν δουλείαν, ἣτις ὑπῆρξε καὶ αὐτὴ ἐπίσης γενικὸς τῆς ἀνθρωπότητος νόμος, καὶ διὰ τί ἡ δουλεία οὐδὲν πλέον ἐπικρατεῖ παρ' ἡμῖν; Αἱ προνομίαι, αἱ βάσανοι καὶ ἄλλαι καταχρήσεις γνωσταὶ ἡμῖν ὑπῆρξαν ἐπίσης ἀπὸ αἰώνων ἀμνημονεύτων. Διὰ τί δὲν τὰς διετήρητεν;

Ὁ λόγος ὁ ἐπαύμενος ἐκ τῆς παραδοχῆς τῶν λαῶν ἐστὶν ἐντελὲς ἀδίκσιμος καὶ ἀπολήγει εἰς τὴν δικαιολόγησιν τῆς διαιωνίσεως παντὸς σοφίσματος καὶ πάσης τυραννίας.

Τί λοιπὸν ἀπομένει τῇ κοινωνίᾳ κωλύσον αὐτὴν τοῦ νὰ νίπτῃ διὰ παντὸς τὰς χεῖρας! Τί ἀπομένει αὐτῇ; Πλάνη τις, πρόληψις, ἐν ψεῦδος, ὡς λέγει ὁ Λαμαρτίνος· ἀπομένει αὐτῇ ἡ γνώμη ὅτι ἡ θανα

τικὴ ποινὴ εἶναι εἰσέτι ἀναγκαία· ἡ γνώμη αὕτη δὲν εἶναι ἀληθὴς, διότι ἡ ἐκ τῆς θανατικῆς ποινῆς ἐκφόβισις διὰ τὴν πρόληψιν τῶν ἐγκλημάτων ἀρμυρίζει μόνον εἰς λαὸν λίαν εἰσέτι σκαιὸν, ὅς τις ἀντὶ νὰ σεβασθῇ τὸν ἄνθρωπον ὡς ἡθικὸν ὄν, ἀναφέρει τὰ πάντα εἰς τὰς αἰσθήσεις, καὶ φαντάζεται ὅτι ὁ φόβος κακοῦ σωματικοῦ δύναται μόνος νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς ἐπιδρᾷ καὶ ἐπὶ τῶν ζώων. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ κοινωνία ἐπιζητεῖ μέσα πρὸς ἐκφόβισιν, προξενούντα τῷ ἄνθρωπῳ σωματικὸν κακὸν, τὰς βασάνους, τὰς ἀκρωτηριάσεις, καὶ διὰ τὰ μέγιστα ἐγκλήματα τὴν θανατικὴν ποινὴν.

Ἀλλ' εἶναι ὅθρις τὸ λέγειν ὅτι ἡ ἡμετέρα κοινωνία διατελεῖ εἰσέτι εἰς τοιαύτην ἡθικὴν κατάστασιν.

Λοιπὸν δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι οἱ ἀπεσκληρημένοι κακοῦργοι ἀνησυχοῦσι πολὺ περὶ τοῦ θανάτου; Οὐχί. Ὁ θάνατος οὐδὲν ἐκφοβίζει ἐκείνους οὐς ἐδύνατο νὰ περιστείλῃ κακὸν τι μικρότερον. Κακὴ στιγμή, ἔλεγεν ὁ Καρτούχ¹, διωλὼν περὶ τῆς ἐπικειμένης αὐτοῦ θανατώσεως. Οὕτως ὁμιλοῦσι καὶ οὕτω σκέπτονται πάντες οἱ ὅμοιοι αὐτῷ, εἶπεν ὁ Ἀδόλφος Φράγκ, ἰδίως ἀφότου ἡ κοινωνία παρητήθη τῶν φρικτῶν ἐκτελέσεων, τοῦτο δὲ εἶναι τοσοῦτο ἀληθές, ἐπάγεται ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ὥστε ὑπάρχουσιν ἐγκληματῖαι, οἵτινες ἐνέβαψαν σκοπίμως τὰς χεῖρας εἰς τὸ αἷμα, ἐδολοφόνησαν τοὺς φρουροὺς αὐτῶν ἢ τοὺς συντρόφους ἐν τῇ ἀλύσει ὅπως ἀναβῶσιν εἰς τὸ ἱκρίωμα.

Ὁ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν εἰρκτῶν τῆς Ἀγγλίας κ. Περρὺ ἔλεγε μετὰ τῆς μεγίστης αὐτοῦ πείρας, ὅτι ὀλίγοι ἄνθρωποι ἀνεκόπησαν ἀπὸ τῆς διαπράξεως ἐγκλημάτων ἐκ τῆς ιδέας τῆς ποινῆς. Ὁ ἄνθρωπος ὁ μέλλων νὰ ἐκτελέσῃ ἐγκλημα ἐλπίζει ὅτι δὲν θ' ἀνακαλυφθῇ, διὰ τοῦτο εἰς οὐδὲν λογίζεται τὰς ποινὰς καὶ ἰδίως τὰς παραλλαγὰς αὐτῶν.

Ἐλθωμεν νῦν εἰς τὴν καθαρὰν ἐκθεσιν τῶν λόγων, ὧν ἕνεκα ἐπιθυμῶ καὶ ζηλῶ τὴν κατάργησιν τῆς θανατικῆς ποινῆς. (Ἐπεταὶ συνέχεια).

II ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ.

Ἡ πρό τινων ἐτῶν ἄγνωστος κεντρικὴ Ἀσία διεγείρει σήμερον τὴν κοινὴν περιέργειαν. Ἐκαστος ἐρωτᾷ ὁποία τίς ἐστὶν ἡ εὐρεῖα αὕτη χώρα, ἥς μέρος μὲν τῇ Ῥωσίᾳ ὑπέκυψεν, μέρος δὲ ὑπὸ τῆς Σινικῆς ἐπανεκτήθη, τὸ δὲ λοιπὸν, κατατετμημένον εἰς ἀνεξάρτητα χανάτα, διαχωρίζει τὰς δύο μεγάλας αὐτοκρατορίας τὴν ῥωσικὴν καὶ τὴν ἀγγλικὴν Ἰνδικήν. Ὑπὸ πολιτικὴν ὄψιν αἱ πολυαριθμότεραι τῶν τῆς οἰκουμένης φυλῶν, αἱ μάλιστα

¹) Διαδόχτος ληϊτῆς Γάλλος. Σ. Σ.

ἐπεκτεινόμεναι καὶ μέλλουσιν ἐπὶ τέλους νὰ καταλάβωσι τὰ δύο τρίτα τῆς γῆινου σφαίρας, ἥτοι ἡ ῥωσικὴ φυλὴ, ἡ ἀγγλοσαξωνικὴ καὶ ἡ σινικὴ διατελοῦσιν ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐν ἀδιαλείπτῳ ἀνταγωνισμῷ, εἰμὴ ἐν φανερῇ πάλῃ. Πάντα τὰ μικρὰ ταῦτα ἀνεξάρτητα χανάτα θὰ ὑπαχθῶσιν ἡμέραν τινὰ ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν ἐνὸς τῶν τριῶν τούτων μεγάλων λαῶν. Ὑπὸ δὲ οἰκονομικὴν καὶ ἐμπορικὴν, ἔποψιν ὑπάρχουσιν ἐκεῖ εὐρύταται καὶ ἐκτεταμέναι χώραι, σχεδὸν ἀνεξερσύνητοι, δυνάμεναι δὲ νὰ παράτχωσί ποτε εἰς τὴν Εὐρώπην πλουσίαν ἀγορὰν προμηθειῶν καὶ εὐρεῖαν ἐμπορικὴν διέξοδον. Λόγος ἐγένετο περὶ κατασκευῆς σιδηροδρόμων εἰς τὰς χώ-
ταύτας, ἀλλὰ πολὺ εἰσέτι ἀπέχει ὁ χρόνος τῆς πραγματοποιήσεως τῶν σχεδίων τούτων. Ἡ κεντρικὴ Ἀσία σήμερον δικτελεῖ μεμονωμένη ὑπὸ τῶν πρὸς βορρᾶν περικυκλουσῶν αὐτὴν στεππῶν καὶ τῶν πρὸς μεσημβρίαν ὁρέων, ἀτινάεισι τὰ ὑψηλότε-
τατα τοῦ κόσμου.

Δὲν προτιθέμεθα νὰ διαγράψωμεν ἐνταῦθα τὸ σύνολον τῆς χώρας ταύτης. καθότι θὰ ἔλειπον ἡμῖν συγγράμματα, ἐνῷ ἐξ ἄλλου μέγιστον περι-
κλύπτει τὴν χώραν ταύτην μυστήριον. Ἐάν οὖν ἀρχαῖος ποιητὴς εἶπε μετὰ τινος ἐμφάσεως ὁ ὁ π α ν τὸς πλεῖν εἰς Κόρινθον, τὸ λόγιον τοῦτο ὑπ' ἄλλην ὄψιν θὰ ἦτο ἀληθὲς περὶ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Οὐδαμῶς ἀρέσκει τῇ ῥωσικῇ διοικήσει τὸ περιηγεῖσθαι τοὺς ξένους τὰς νέας αὐτῆς ἐπαρχίας καὶ κτήσεις, πάντας δὲ τοὺς φανταζομένους τοῦτο θεωρεῖ ὡς κακοβούλους ἢ κατατκόπους, καὶ αὐτὴ δ' ἔτι ἀμυδρὰς ἔχει πληροφορίας περὶ τῶν κατακτη-
σεων αὐτῆς. Ἀφ' ἑτέρου δὲν ὑπάρχει μεγάλη ἀσφάλεια ἐν τοῖς μουσουλμανικοῖς χανάτοις, ὅπως ἐμ-
βάλλωσιν εἰς πειρασμὸν τοὺς περιηγητάς· οἱ τῆς περιοδείας κόποι εἰσὶ καταπληκτικοί, τὸ δὲ ὑπερβο-
λικὸν ψύχος, αἱ μακρὰ ἀποστάσεις, τὰς ὑποίας δέον νὰ διέλθῃ τις ἔφιππος, δι' ἐλαχίστων ἢ καὶ ἐπὶ τῶν νώτων τῶν γασι (εἰδους βουδάλων), κατα-
βάλλουσι τὸ θάρρος καὶ τῶν μάλλον ἀτρομήτων. Αἱ περὶ τῶν σπουδαίων τούτων ἄρα χωρῶν ἀρη-
γήσεις εἰσὶν εὐάριθμοι, οὕτω δὲ κατ' ἀνάγκην ἀρ-
κούμεθα εἰς μονομερεῖς τινὰς ἐξερευνήσεις. Ὡς εἴ-
πωμεν ὀλίγα μόνον περὶ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σιρ-Δά-
ρια, τοῦ Ἀμοῦρ Δάρια, τοῦ Ἰαξάρτου τούτου καὶ τοῦ Ὄξου τῶν ἀρχαίων, περὶ τῆς Χίβας καὶ τῆς Κασγάρης.

Ἡ Χίβα καὶ ἡ Κασγάρη εἶναι αἱ δύο ἀντίθετοι χώραι τῆς κεντρικῆς Ἀσίας, ὧν ἡ πρώτη κεῖται πρὸς δυσμὰς παρὰ τὴν Ἀράλην λίμνην, κατεκτήθη ὑπὸ τῆς Ῥωσσίας, εἰτα δ' ἐγένετο τῷ 1873 ὑπο-
τελὲς φόρου, ἡ δὲ Κασγάρη ἀπ' ἐναντίας κεῖται πρὸς ἀνατολὰς, συνορεύουσα πρὸς τὴν Σινικὴν

καὶ τὴν Ἰνδικὴν, καὶ ὑπῆρξεν ἡ ἑδρα τῆς λαμπρᾶς ἀλλ' ἐρημέρου ἰσχύος τοῦ Γιακούβ βέη, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ὁποίου ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν Σινῶν. Πε-
ρὶ Χίβας σπουδαιοτάτη σώζεται ἀρήγητις περιη-
γήσεως, ἡ τοῦ κ. Βουρναδύ, λοχαγοῦ τοῦ ἀγγλι-
κοῦ ἱππικοῦ, ὅστις κατώρθωσε πρὸ διετίας νὰ εἰσ-
δύσῃ εἰς τὴν πόλιν ταύτην καὶ διαμείνῃ ἡμέρας τινὰς ἐν αὐτῇ.

Τὸ μεταξὺ Βόλγα καὶ Οὐράλη ἐκτεινόμενον μέ-
ρος τῆς εὐρωπαϊκῆς Ῥωσσίας ἐστὶ καθ' ὅλοκληρίαν πεδία, ὅπου ἐλλείπουσι σχεδὸν δένδρα. Ἐνταῦ-
θα ἐπικρατεῖ εὐπορία τις καὶ ἱκανὴ εὐθυμία. Τὸ θῶϊον κρέας πωλεῖται ἀντὶ ἑπτὰ καπικίων τὴν λίτραν, ὁ ἄρτος ἀντὶ δύο καὶ ἡμίσεος, εἴκοσι φιάλαι βραχῆς ἀντὶ τεσσάρων ρουβλίων, ὀκτὼ νωπὰ ὠὰ ἀντὶ ἐνὸς ρουβλίου. Ἡ αὐτὴ εὐθυμία ὑπάρχει καὶ ὅπου ἄλλαχοῦ ἐλλείπουσιν ὁδοὶ μετακομίσεως. Πορρωτέρω μεταξὺ Ὀρενθούργου καὶ Ὀρδκ, ὅπερ σχηματίζει τὴν εἰς Ἀσίαν εἰσοδον, δυνατὸν ν' ἀ-
γορασθῶσιν ὁδοήκοντα πλῆθρα γῆς ἀντὶ ἐνὸς ρου-
βλίου, δάμαλις ἀντὶ 77 φράγκων, παχὺ διετὲς πρό-
βατον ἀντὶ 25, ἐξαίρετος ἵππος ἀντὶ 75, κάμηλος ἀντὶ 185, τὸ δὲ ἄλευρον πωλεῖται ἀντὶ ἐνὸς καὶ ἡμί-
σεος φράγκου τὸ πούτιον. Οὐχ ἦττον οἱ ἰθαγενεῖς καταναλωταὶ παραπονοῦνται ὅτι ἀπὸ τινῶν ἐτῶν ἐπῆλθε μεγάλη ὑπερτίμησις εἰς πάντα τὰ εἶδη. Ἐν Κασγάρῃ ἡ κατάστασις εἶναι καλλιτέρα. Τὸ πρόβατον τιμᾶται ἐν ἐπαρχίᾳ τινὲ ἀντὶ 2 1/2 φράγκων, καὶ ἐν ἄλλῃ, ὡς ἐν Ἰαρκάνδῃ, ἀντὶ 40 ἢ 60 ἑκατοστῶν. Τὰ πρόβατα ταῦτα εἶναι ὠραῖα, εὐρωστα, παχέα, οὐδόλως ὁμοιάζοντα πρὸς τὰ μι-
κρὰ καὶ ἱσχνὰ τῆς Ἰνδικῆς ζωᾶ. Τὸ ἄλευρον τιμᾶ-
ται ἐν Κασγάρῃ 2 1/2 φρ. τὰς 80 λίτρας, γνωστὸν δὲ ὅτι ἐν Ἀφικῇ, ἐν Σουδᾶν ὑπάρχουσιν ἀνάλογοι τι-
μαί. Ὀλόκληρος βοῦς πωλεῖται ἀντὶ 5 φρ. Πολλὰ τὰ αἶτια τὰ συντείνοντα εἰς τὴν πρωτάκουστον ταύτην εὐθυμίαν, ὅσον ἡ γονιμότης, ἡ σχετικῶς τῶν πληθυσμῶν ἔκτασις τοῦ ἐδάφους, ἡ ἐλλειψὶς μέσων πρὸς ἐξγωγὴν τῶν πλεοναζόντων προϊόντων, ἡ σπάνις τῶν πολυτίμων μετάλλων, ἅπερ δὲν εἰσά-
γονται ἐκεῖ διὰ τοῦ ξένου ἐμπορίου καὶ ἔχουσι με-
γίστην ἀξίαν. Περὶ τῆς γονιμότητος καὶ καλλιερ-
γείας ἐν Κασγάρῃ οἱ ἄγγλοι περιηγηταὶ διηλοῦσι μετὰ πολλῶν ἐπαίνων. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ τὰ κτήνη τοσοῦτο ἀφθονοῦσιν, ὥστε σπανίως ἀπαντᾷ περιηγητῆς πεζός· περιηγεῖται ἔφιππος, ἐπὶ καμή-
λου, ἐπὶ βοδῆ ἢ ἐπὶ ὄνου. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν ταῖς στέππαις, αἵτινες χωρίζουσι τὸ Ὀρεν-
θούργον τῆς Χίβας. Κιργήσιός τις ἠρώτησε τὸν λοχαγὸν Βουρναδύ περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἵππων ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐπὶ τῇ ἀπαντήσῃ δὲ αὐτοῦ ὁ Κιργήσιος ἀνεκράξε· «Τοῦτό ἐστι βεβαίως λίαν ἀσύμφορον

τοῖς πτωχοῖς, τί δὲ πράττουσιν ὅπως εὖρωσιν ἵππον; Ὁ κάτοικος τῆς στέππης δὲν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ, ὅτι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἄνθρωπος στερούμενος ὑποζυγίου.

Ὁ ἄγγλος περιηγητὴς λίαν ζωηρῶς ἀφηγεῖται τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐν Ὁρεμβούργῳ, ὅπου ἐγνώρισε τὸν χάνην τῆς Χοκάνδης, ἓνα ὁηλαδὴ τῶν ὑπὸ τῶν Ῥώσων ἐκθρονισθέντων μοναρχῶν τῆς κεντρικῆς Ἀσίας. Ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἔχει ἀντὶ πάσης ἀλλῆς περιουσίας 120,000 ρούβλια, δι' ὧν δύναται νὰ παρουσιάζηται εὐπρόσωπος εἰς τὴν Ῥωσικὴν κοινωνίαν τῆς χώρας.

Μετὰ μακρὰν καὶ χαλεπὴν δι' ἐλκλήθρων ὁδοπορίαν ὁ λοχαγὸς Βουρναβὺ ἐφθασεν εἰς Κασαλᾶ, τὸ πρῶτον Ῥωσικὸν φρούριον ἐν τῇ κεντρικῇ Ἀσίᾳ. κείμενον ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν Ῥωσικῶν μεθορίων τοῦ 1863 Ἡ Κασαλᾶ ἐστὶ μικρὰ πόλις ἀριθμοῦσα περὶ τοὺς 5,000 κατοίκους, Ἰουδαίους, Ἑλληνας, Χιθαίους, Τασκενδίου, Βουχαρίους, ἥτοι πᾶσαι ἐν γένει αἱ ποικίλαι καὶ διάφοροι φυλαὶ τῆς κεντρικῆς Ἀσίας συνωθοῦνται εἰς τὰς ἀκαθάρτους αὐτῆς ὁδοὺς. Ἡ πόλις αὕτη εἶναι σπουδαιότατη κατὰ τὴν ἐμπορικὴν καὶ στρατηγικὴν ἀξίαν, κείμενη ἐπὶ τῆς ὁχθῆς τοῦ Ἰαξάρτου, οὐ μακρὰν τοῦ εἰς τὴν Ἀράλιν λίμνην στομίου αὐτοῦ. Ἐνταῦθα οἱ Ῥῶσοι ἐκτὸς 350 πεζῶν καὶ 400 ἵππῶν διατηροῦσι καὶ ἱκανοὺς ναύτας διὰ τὸν πτολίσκον τῆς Ἀράλης. Ὁ πτολίσκοις οὗτος σύγκειται ἐκ τεσσάρων μικρῶν ἀτμοπλοίων ἀναπλεόντων τὸν Σὶρ Δάρια καὶ τὸν Ἀμούρ Δάρια ἐπὶ τῆς χιθικῆς χώρας.

Ἀπὸ τῆς Κασαλᾶς ἄρχεται τὸ ἐπιπονώτερον μέρος τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦ λοχαγοῦ Βουρναβὺ. Εἰσδύει εἰς τὴν μεγάλην στέππην τῆς κεντρικῆς Ἀσίας καὶ διανύει ἔριππος 500 μίλλια (800 χιλιά μετρα) ὅπως μετὰ τινος περιστροφᾶς μεταβῇ εἰς Χίθιν καὶ εἴτα εἰς τὴν συνορεύουσαν αὐτῇ Πέτρο-Ἀλεξανδρόφτσκη. Ἐνταῦθα ὁ περιηγητὴς ἐπαινεῖ τοὺς μικροὺς ἐκείνους ἵππους οἵτινές εἰσι γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Κιργίζ, καίπερ κάτισχνοι καὶ λεπτοὶ ἀλλ' ὁμως ταχύτατοι.

Ὁ λοχαγὸς Βουρναβὺ εὐδέποτε ἔλαβε παρὰ τῶν Ῥώσων βτακτικὴν ἄδειαν τοῦ νὰ μεταβῇ μέχρι Χίθας. Ἐθρυλήθη μάλιστα ὅτι ὁ ὁδηγὸς αὐτοῦ ἐμελλε νὰ ὁδηγήσῃ αὐτὸν μέχρι τοῦ φρουρίου Πέτρο-Ἀλεξανδρόφτσκης, ἱκανῶς ἀπέχοντος τῆς πόλεως ταύτης· ἀλλ' ὁ ἄγγλος περιηγητὴς κατορθώσας νὰ δωροδοκήσῃ τοὺς ὁδηγοὺς ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ ὁδηγήσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν πρωτεύουσιν τοῦ περιφήμου χανάτου. Ἡ Χίθα εἶχεν ἐκτοτε διενέξεις πρὸς τὴν Ῥωσικὴν αὐτοκρατορίαν. Ὁ λοχαγὸς Βουρναβὺ ἀφηγεῖται τὰς πρὸς τὸν Ὠξὸν καὶ κατὰ τῆς χιθικῆς χώρας πρώτας ἀποπείρας τῶν Ῥώσων,

αἵτινες χρονολογούμεναι ἀπὸ πολλῶν αἰώνων ἀπολήγουσιν ἐν γένει εἰς φρικτὰ παθήματα. Ἡ ἀποστασις, τὸ ψῦχος, ἡ λεψυδρία περεκώλυσαν ἡ ἐξηφάνησαν τὰς μοσχοβιτικὰς φάλαγγας ὅσαι τὸ χανάτον ἠπεύλου. Οὕτω τῷ 1839 καὶ τῷ 1859 ἡ Ῥωσία ὑπέστη καὶ ἄλλας ἀποτυχίας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ 1869 ἐξεδικήθη καὶ ἐνεκαίνισεν ἐποχὴν ἐπιτυχίας. Τότε ἤρξατο τῆς ἀνεγέρσεως φρουρίων ἐπὶ τῶν μεθορίων τοῦ χανάτου, εἴτα τῷ 1873 ἐξαπέστειλεν ἀληθῆ στρατὸν, ὅστις καταλαβὼν τὴν χώραν ἐπέβαλε τῷ χάνῃ πολεμικὴν ἀποζημίωσιν ἐκ 4 ἑκατομμυρίων ρουβλίων καὶ μετέτρεψε τὴν χώραν αὐτοῦ εἰς φόρου ὑποτελῆ. Ἦτο ἄραγε δεδικοιολογημένη ἡ ἐπίθεσις αὕτη; Εἶχεν ἄραγε ὡς ἀφορμὴν τὰς τῶν Τουρκμάνων ἐπιδρομὰς, τὰς τοῦ χάνῃ βιαιοπραγίας κατὰ τῶν Ῥώσων περιηγητῶν καὶ ἐμπόρων, ὑποδουλοῦντος, ὡς ἔλεγον, αὐτοὺς, καὶ τέλος πάσας τὰς ὠμότητας, ὅσας μόλις ἠδύνατό τις νὰ φαντασθῇ; Αἱ ἀφορμαὶ αὗται ἦσαν ἄραγε ἀληθεῖς, ἡ νέα τις ἀφορμὴ τοῦ αἰωνίου μύθου τοῦ λύκου καὶ τοῦ ἑρνίου; Ὁ λοχαγὸς Βουρναβὺ εἶναι τῆς τελευταίας γνώμης. Ἐπεσκεύατο τὸν χάνην, ἐξεπλάγη δὲ βλέπων τὸ ἦθος αὐτοῦ τὸ ἀγαθόν, τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν εὐγένειαν. Ὁ λοχαγὸς θεωρεῖ αὐτὸν ἀνέικανον νὰ πράξῃ οἰανδὴποτε ὠμότητα, ἐνῷ τοῦναντίον μέμφεται σφοδρῶς τῶν Ῥώσων καὶ τοῦ στρατηγοῦ Κόουφμαν. Ἀληθῶς δὲ, εἰν τὰ παραγγέλματα τοῦ χάνου τῆς Χίθας εἰσὶν αὐθεντικά, ἀδύνατον ν' ἀναμνήνῃ τις παρὰ βαρβάρου ἡγεμόνος ὑψηλότερα αἰσθήματα, γλῶσσαν εὐγενεστέραν καὶ ἀπλουστέραν.

Τὰ παραγγέλματα ταῦτα ὁμοιάζουσι πρὸς ὅσα οἱ Σκύθαι ἢ ἄλλοι βάρβαροι λαοὶ ἀπηύθυνον κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἱστορικοὺς πρὸς τοὺς Ἕλληνας ἢ Ῥωμαίους δυνάστας αὐτῶν.

Εἶναι δυσχερὲς καὶ ἀδύνατον νὰ δρίσωμεν μακρόθεν καὶ ἐκ πληροφοριῶν ἀτελῶν καὶ μεροληπτικῶν τὸ μέτρον τῶν ἀμοιβαίων αἰτιάσεων Ῥώσων καὶ Χιθαίων. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι ἡ πτώσις τῆς Χίθας μεγίστην παρήγαγεν ἐντύπωσιν καθ' ἣν πᾶσαν τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν. τὸ δὲ τῆς Ἀγγλίας γόητρον ἐπαισθητῶς προσεβλήθη. Ὁ λοχαγὸς Βουρναβὺ ἀφηγεῖται συνδιαλέξεις ἃς ἔσχεν ἐν Χίθᾳ μετὰ γέροντος μολλᾶχ, ὃς εἰς Μέκκαν μεταβάντος καὶ μετὰ τοῦ θησαυροφύλακος τοῦ χάνῃ. Δυνατὸν αὐτῷ νὰ συνοψισθῶσιν ἐν τοῖς ἐπομένοις. «Ἡλπίζομεν, λέγει ὁ μολλᾶχ, ὅτι Ἰνδικὸς στρατὸς θὰ προσήρχετο εἰς βοήθειαν ἡμῶν. — Οἱ Ῥῶσοι προελαύνουσι, λέγει ὁ θησαυροφύλαξ, θὰ τύχητε δὲ τῆς εὐκαιρίας τοῦ δοῦναι ἡμῖν τὴν χεῖρα ἀπὸ τεσσάρων ἐτῶν τοσοῦτον ἀπεμακρύνθηεν αὐτῶν ὅσον σήμερον ἀπεμακρύνθητε καὶ δὲν ἔχετε πολλοὺς λευκοὺς ἐν τῇ Ἰνδικῇ».

Ὁ χάνης τῆς Χίβας ἐξέφρασεν εἰς τὸν λοχαγὸν τὴν αὐτὴν ιδέαν. «Καὶ λοιπὸν, εἶπε, θέλετε ἰδεῖ τοὺς Ῥώσους βαδίζοντας ἐπὶ τὴν Κασγάρην, εἴτα ἐπὶ τὴν Βουχάραν, εἴτα ἐπὶ τὴν Βάλκην καὶ ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν Μέρβην καὶ Ἑράτην. Θ' ἀναχαιτίσῃτε τοὺτους ἡμέραν τινὰ ἐκούσης ἢ μὴ τῆς ὑμετέρας κυβερνήσεως. Γινώσκω ὅτι ἡ Ἰνδικὴ εἶναι πλουσία, πλουσιωτάτη μάλιστα· ἐπίσης γινώσκω ὅτι ἡ Ῥωσία πολυπληθὴ κέκτηται στρατὸν, ἀλλ' ὅ,τι κάλλιστα γινώσκω εἶναι, ὅτι ὀλίγα ἔχει χρήματα ὅπως διατηρήσῃ αὐτόν». Πάντα ταῦτα τὰ προφητεύματα εἰσιν ὑπερβολικά, καὶ ἐάν ποτε ἐκπληρωθῶσι, θὰ ἐκπληρωθῶσι μετὰ μακρὸν χρόνον· οὐδὲν ἦττον ὁμως ἐξηγοῦσιν ὅποῃαί τινες εἰσιν αἱ ιδεαὶ τῶν λαῶν τούτων περὶ τῆς ἀμοιβικῆς ἰσχύος τῶν Ῥώσων καὶ τῶν Ἀγγλων, ταύτας δὲ ὁ τελευταῖος πόλεμος ἐνίσχυσε καὶ ἀνέπτυξεν.

Ἡ Χίβα ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 35 χιλ. κατοίκους· αἱ ὁδοὶ αὐτῆς εἰσιν εὐρεῖαι καὶ καθαραί· αἱ τῶν πλουσίων οἰκίαι παρουσιάζουσιν ἐξωτερικὴν τινα πολυτέλειαν μετὰ τῶν ἐπεστιλβωμένων πλίνθων καὶ τῶν ποικίλων αὐτῶν κεράμων. Οἱ ζωγραφητοὶ τῶν τεμενῶν καὶ τῶν σχολείων θόλοι εἰσὶ θαυμασταί. Ἐν Χίβα ὑπάρχουσιν ἐννέα σχολεῖα. Τὰ περίξ αὐτῆς εἶναι καλλιεργημένα καὶ ἡ ἀνθρώρᾳ κατάστασις τῶν κήπων αὐτῶν ἐξέπληξε τὸν ἄγγλον περιηγητήν. Ἀλλὰ δὲν ἐπετράπη εἰς τὸν λοχαγὸν Βουρναβὺ νὰ διαμείνῃ ἐπὶ πολὺ ἐν Χίβα, καθότιον διαταγὴ τοῦ στρατιωτικοῦ αὐτοῦ ἀρχηγοῦ, τοῦ δουκὸς τῆς Κανταβριγίας, ἀνεκάλεσεν αὐτὸν εἰς Ἀγγλίαν. Κατεσπευσμένως ἀφίκετο εἰς τὸ βωπαικὸν φρούριον Πέτρο-Ἀλεξανδρόφσκη καὶ ἀφοῦ παρέστη εἰς τὴν θήραν τῶν ἱεράκων, κυνηγέσιον διατηρηθὲν καθ' ἅπασαν τὴν κεντρικὴν Ἀσίαν ἐν τε Κασγάρῃ καὶ ἐν Χίβα, ἐπανῆλθεν εἰς Κασαλᾶ, διανύσας ἑφίππος ἐντὸς ἐννέα ἡμερῶν 371 μίλια (600 χιλιόμετρα).

Τὰ μέλη τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας ἐν Κασγάρῃ διέμειναν περισσότερον χρόνον τοῦ λοχαγοῦ Βουρναβὺ ἐν Χίβα· οὕτως δὲ εἰσέρχονται εἰς περισσοτέρας λεπτομερείας περὶ τῶν ἠθῶν, περὶ τῶν κατοίκων, περὶ τῆς κυβερνήσεως, περὶ τῆς μουσουλμανικῆς θρησκείας, ἥτις ἀντικαθίστη διὰ τῆς βίας τὴν κομφουκιανήν.

Ἡ Κασγάρη εἶναι χώρα πλουσιωτέρα τῆς τοῦ χανάτου τῆς Χίβας, ὁ δὲ πολιτισμὸς φαίνεται μᾶλλον προκεχωρηκός. Ὁ Γιακούπ-βέη, ὁ νοῦμων καὶ φοβερός τυχοδιώκτης, ἀποκατέστησεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀσφάλειαν, ἤτοι τὴν ἐργασίαν, τὴν ἰδιοκτησίαν τοῦ λαοῦ· διότι ὅσον ἀφορᾷ τοὺς μεγιστάνας, ἡ ζωὴ αὐτῶν ἦν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἐλαχίστου νεύματος τοῦ Γιακούπ. Ἀς ἀποκεφαλίσωσιν αὐτόν, ἔλεγεν ὁ περίφημος

δυνάστης ἐν τῇ πρώτῃ δυσαρεσκείᾳ, καὶ ἄμ' ἔπος, ἄμ' ἔργον Ἐὰν δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἀμφιβολία περὶ τῆς ὠμότητος τοῦ χάνου τῆς Χίβας, ἀδύνατον ὁμως νὰ συμβαίνῃ τοιοῦτό τι καὶ περὶ τοῦ Γιακούπ βέη. Καὶ ὁμως ὑπάρχουσιν ἐν Κασγάρῃ ἰδιωτικά ἤδη ἀρκούντως ἔπια, μεγάλη εὐγένεια καὶ ἐπίχρωςίς τις πολιτισμοῦ. Τὰ μέλη τῆς ἀγγλικῆς πρεσβείας ἀφηγοῦνται ὅτι προσεκλήθησαν νὰ πῶσι τὸν καρὲν καὶ ὅτι ἐκρατήθησαν ὅπως γευματίσωσι παρά τινα τῶν ὑπουργῶν τοῦ εἰρίου. Λίαν ἐξεπλάγησαν ὅτι ὑπεδέξαντο αὐτοὺς ἐντὸς ἀνέτου δωματίου, ἐν ᾧ ὑπῆρχε μικρὰ καὶ ὠραία τράπεζα, καθέκλαι κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν ῥυθμὸν, πλήθος χειρογράφων, τεθειμένων περὶ τὸ δωμάτιον ἐντὸς βιβλιοθηκῶν, πλεῖστα φωτογραφίαι καὶ εἰς Ὁδηγὸς τῶν Παρισίων γαλλιστί. Ἐν τῷ γεύματι πολλὰ παρετέθησαν φαγητὰ, τὰ δ' ἐκ πορσελάνης σκεύη πλειστάκις ἠλλάχθησαν· πάντα ἦσαν καλὰ καὶ καλῶς τοποθετημένα. Μετὰ τὸ κρέας παρετίθετο γλύκισμα· τὸν δὲ τρόπον τοῦτον τοῦ τρώγειν εὐρίσκουσιν ἐξάριτον συνιστῶντες αὐτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τοὺς συμπατριώτας αὐτῶν, φαγητὸν τὸ ὅποῖον δυσχερὲς ἦθελεν εὑρεῖ χώραν μεταξὺ τῶν μερῶν ἡμῶν. Τὸ φαγητὸν τοῦτο εἶναι πόδες χοίρου ἐπιπεπασμένοι διὰ σακχάρους καὶ τηγανισμένοι εἰς λίπος μετ' ὀλίγου τριχεύματος. Ἐνταῦθα βίβωμεν κάλυμμα ἐπὶ τῶν μαγειρευμάτων τούτων. Ὅπως καὶ ἂν ἔχῃ, ἡ Κασγάρη παρεῖχε σημεῖα προκεχωρηκóτος πολιτισμοῦ. Τὰ περὶ αὐτὴν μαυσωλεῖα εἶναι πρότυπα ἀρχιτεκτονικῆς οὐκ εὐκαταφρονήτου.

Ὁ Γιακούπ-βέης, ὃν τινες παρίστων ὡς πολιτικὸν ἄνδρα πρώτης τάξεως, εἰδὸς τι Ἀσιανοῦ Βίσμαρκ, ἀπεβίωσε, τὸ δὲ βασίλειον δὲν ἐπέζησεν αὐτοῦ, ἀλλὰ κατεκτίθη ὑπὸ τῶν Σινῶν, ἡ δὲ τοῦ Κομφουκίου θρησκεία παραγκωνισθεῖσα ὑπὸ τῆς τοῦ Μωάμεθ ἄρχεται καὶ πάλιν αἵρουσα τὴν κεφαλὴν. Ἡ σινικὴ κατάκτησις θέλει ὑπερασπίσαι τὴν Κασγάρην κατὰ τῆς Ῥωσίας καὶ θ' ἀποτελέσῃ προπύργιον ἐν Ἰνδικῇ. Ὅποῃαί δ' ἔσονται αἱ τύχαι τῶν λοιπῶν χανάτων τῆς κεντρικῆς Ἀσίας; Κείμενα ταῦτα μεταξὺ τῶν Ῥώσων, τῶν Ἀγγλων καὶ τῶν Σινῶν, λίαν δυσχερὲς νὰ διατηρήσωσι πραγματικὴν ἀνεξαρτησίαν. Αἱ τρεῖς μεγάλαι Ἀσιατικαὶ αὐτοκρατορίαι προτεγγίζουσιν ἤδη ἀλλήλας. Θὰ δυνηθῶσιν ἄρα γε νὰ σεβασθῶσι τὰ ἀμοιβαῖα αὐτῶν μεθόρια καὶ ν' ἀρκεσθῶσιν ἐκάστη εἰς τὰς ἀπεράντους αὐτῶν ἐκτάσεις;